

Stembeleid

1 juli 2019

Inhoudsopgave

1	Stembeleid PME	3
1.1	Langetermijnbelegger	3
1.2	Kader	3
1.3	Scope van dit document	3
1.4	Opbouw van dit document	4
1.5	Bepalen van een stem	4
1.6	Uitlenen van aandelen	4
1.7	Openbaarmaking van het stemgedrag	5
1.8	Belangrijke stemmen	5
2	Uitgangspunten bij het stembeleid	6
2.1	Transparantie	6
2.2	Bestuurssamenstelling	6
2.3	Beloning	6
2.4	Strategie	7
2.5	Kapitaalstructuur	7
2.6	Aandeelhoudersrechten	7
2.7	Operationele zaken	7
3	Steminstructie	8
3.1	Operationele punten	8
3.2	Bestuur	10
3.3	Vermogensstructuur	14
3.4	Overige punten	17
3.5	Aandeelhoudersvoorstellen	19
4	Bijlage 1: PME-classificatie bestuurders	20
4.1	Uitvoerende bestuurder	20
4.2	Niet-onafhankelijke niet-uitvoerende bestuurder	20
4.3	Onafhankelijke niet-uitvoerende bestuurder	21
4.4	Werknemersvertegenwoordiger	21
5	Bijlage 2: Beloningsbeleid	22
5.1	Inleiding	22
5.2	Beleid	22
5.3	Beloningsbeleid – inhoud	23
5.4	Beloningsbeleid – procedure	24
5.5	Aandelenregelingen	25
5.6	Raadgevende stem met betrekking tot frequentie say on pay	25
5.7	Bezoldiging niet-uitvoerende bestuurders	25

1 Stembeleid PME

1.1 Langetermijnbelegger

PME wil verantwoord beleggen, omdat we geloven dat milieu, sociale en governancefactoren (ESG) invloed hebben op de langetermijnhoudbaarheid en -waarde van onze beleggingen. Daarnaast gelooft PME dat het met beleggingen invloed heeft op en daarmee verantwoordelijkheid heeft voor de reële wereld. PME wil als aandeelhouder van ondernemingen betrokken zijn, omdat betrokken aandeelhouderschap kan bijdragen aan de informatiepositie van PME, en aan positieve veranderingen bij ondernemingen en in de economie. Daarom wil PME geïnformeerd zijn stemmen uitbrengen bij (buitengewone) algemene vergaderingen. Het stembeleid staat niet op zich, maar sluit aan op de dialoog die PME voert met ondernemingen (engagement) en de strategie die PME voert in zijn beleggingen (ESG-integratie).

1.2 Kader

PME heeft in zijn uitgangspunten ten behoeve van de uitvoering, die onderdeel uitmaken van het Strategisch Beleggingskader, vastgelegd te willen handelen in lijn met relevante (inter)nationale verdragen. In dat kader is hier een aantal verdragen en afspraken van belang. Zo committeert PME zich aan de Nederlandse Stewardship Code, waar principes in staan voor een effectief ondernemingsbestuur dat gericht is op langetermijnwaardecreatie. Ook heeft PME de Principles of Responsible Investment (PRI) ondertekend, waarin staat opgenomen dat de ondertekenaars zich als actief aandeelhouder zullen opstellen.

Inhoudelijk is het stembeleid van PME in lijn met de verdragen waar PME zich aan committeert. PME respecteert de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en aanverwante verdragen. Ook hanteert het de kernverdragen van de Internationale Arbeidsorganisatie van de Verenigde Naties (ILO). Zo zet PME zich met het dialoogbeleid in voor vrijheid van vakvereniging en het recht op collectieve onderhandelingen, maar ook voor het uitbannen van elke vorm van gedwongen arbeid, kinderarbeid en arbeidsdiscriminatie. PME wil handelen in lijn met het klimaatakkoord van Parijs. PME wil dat bedrijven zich houden aan de OESO-richtlijnen voor Multinationale ondernemingen.

PME is het pensioenfonds van de metaalkroon. Het karakter van het fonds en de achterban en de mening van de achterban die in deelnemersonderzoeken naar voren komt, worden bij afwegingen over het stembeleid betrokken. PME monitort controversiële onderwerpen bij ondernemingen in de eigen achterban op de agenda van de (buitengewone) algemene vergadering; hierover adviseert MN, de uitvoeringsorganisatie van PME, en besluit PME.

1.3 Scope van dit document

PME stemt op algemene en buitengewone vergaderingen van ondernemingen waar we in investeren, als dat juridisch mogelijk is. Stemmen worden uitgebracht in lijn met het hieronder beschreven stembeleid. In individuele gevallen kan PME gemotiveerd van de geformuleerde stemuitgangspunten afwijken.

Het stembeleid wordt uitgevoerd door Institutional Shareholder Services, Inc. (ISS), die namens PME de stemmen uitbrengen conform het beleid van PME. Om te garanderen dat dit gebeurt zoals is afgesproken, is er een jaarlijks ISAE-proces ingericht waarin wordt gecontroleerd of stemmen inderdaad volgens het beleid worden uitgebracht. Daarnaast wordt op een aantal (buitengewone) algemene vergaderingen door MN namens PME in persoon gestemd, in het kader van de engagement in Eumedion-verband, waarin PME samenwerkt met andere institutionele beleggers.

1.4 Opbouw van dit document

In hoofdstuk twee van dit document wordt geschetst volgens welke principes en uitgangspunten PME stemt op (buitengewone) algemene vergaderingen. In hoofdstuk drie is dit vervolgens uitgewerkt in de steminstructie, waarin precies staat onder welke voorwaarden voor en tegen wordt gestemd bij bepaalde voorstellen.

1.5 Bepalen van een stem

De meeste stembeslissingen kunnen worden genomen aan de hand van het opgestelde stembeleid. Daarnaast worden er soms ook punten op de (buitengewone) algemene vergaderingen in stemming gebracht waarin het stembeleid niet voorziet, zoals in het geval van een aandeelhoudersresolutie. Het stemmen over een wijziging van de statuten is een goed voorbeeld van een voorstel dat niet makkelijk volgens van tevoren gedefinieerde richtlijnen kan worden uitgevoerd. Om tot een oordeel te komen zal PME in samenwerking met de specialisten van ISS het voorstel analyseren. Bij wijzigingen die de rechten van de aandeelhouders beperken zal PME tegenstemmen. Dit gaat dan veelal om (complexe) voorstellen die niet makkelijk in een van tevoren gedefinieerd raamwerk te plaatsen zijn. De afweging hoe te stemmen op dergelijke agendapunten wordt gemaakt door de corporate governance specialisten van PME, waarbij zij handelen in de geest van het stembeleid en de leidende beginselen.

Ten aanzien van het actief aandeelhouderschap is vastgesteld dat PME kan besluiten zich, eventueel op advies van MN, van stemming te onthouden bij controversiële agendapunten op (buitengewone) algemene vergaderingen van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen uit de eigen sector. Indien er bij een bedrijf uit de eigen sector een controversieel punt op de agenda van de (buitengewone) algemene vergadering staat, dan kan PME zich met een opt-out onthouden van stemmen. PME beoordeelt dit per situatie.

1.6 Uitlenen van aandelen

Het uitlenen van aandelen aan andere marktpartijen is een manier voor PME om aanvullende inkomsten te genereren voor haar beleggingsportefeuille. Maar het uitlenen van aandelen kan in de praktijk haaks staan op onze uitgangspunten ten aanzien van verantwoord en betrokken aandeelhouderschap, bijvoorbeeld omdat PME niet alle aandeelhoudersrechten op deze aandelen kan uitoefenen. Om die reden heeft PME beleid opgesteld om te zorgen dat het stemrecht te alle tijden uitgeoefend kan worden.

PME zorgt ervoor dat zij altijd het stemrecht kan uitoefenen op aandelen van bedrijven waarmee engagement wordt gevoerd. De aandelen van bedrijven waarmee MN namens PME engagement voert zijn niet uitgeleend op het moment dat het aantal stemmen bepaald wordt voor de (buitengewone) algemene vergadering ('stemregistratiedatum'). Bovendien is in alle overeenkomsten die bij het

uitlenen van aandelen worden afgesloten, vastgelegd dat de uitgeleende aandelen op ieder moment teruggeroepen kunnen worden, mocht PME het stemrecht op deze aandelen willen uitoefenen.

1.7 Openbaarmaking van het stemgedrag

PME is transparant over de manier waarop het stembeleid is uitgevoerd. PME geeft inzicht in de uitgebrachte stemmen tijdens de (buitengewone) algemene vergaderingen van de ondernemingen waarin we beleggen. Via de stemmonitor op de website van PME is per onderneming en per agendapunt terug te vinden hoe PME heeft gestemd. Daarnaast wordt in het jaarverslag van PME een algemene toelichting gegeven op het stemgedrag. Ook wordt in het jaarverslag een verklaring gegeven voor het stemgedrag ten aanzien van belangrijke stemmen.

1.8 Belangrijke stemmen

Sommige stempunten op de agenda van (buitengewone) algemene vergaderingen worden aangemerkt als belangrijke stemming vanwege het onderwerp of de positie van PME in de onderneming. In het jaarverslag van PME wordt een toelichting gegeven op de belangrijke stemmen in het voorbije jaar om duidelijk te maken hoe PME op het betreffende onderwerp heeft gestemd en wat de achtergrond is van het stemgedrag op deze specifieke stempunten.

Voor PME is een stempunt belangrijk:

- als het van economisch of strategisch belang is;
- als verwacht wordt dat de uitkomst van de stemming erom zal hangen of controversieel zal zijn;
- wanneer het pensioenfonds het niet eens is met het advies van het bestuur van de onderneming ten aanzien van het stempunt;
- wanneer er voor het stempunt veel maatschappelijke aandacht is;
- wanneer het een controversieel issue betreft op een (buitengewone) algemene vergadering van een beursgenoteerde onderneming waarin PME een aandelenbelang heeft dat groter is dan 3 procent.

2 Uitgangspunten bij het stembeleid

PME wil zo stemmen dat we onze invloed gebruiken voor openheid, een duurzame langetermijnfocus en goed bedrijfsbestuur in de ondernemingen waar we in beleggen. Op basis daarvan hebben we de volgende uitgangspunten:

2.1 Transparantie

De basis voor de relatie tussen de aandeelhouders en de onderneming is transparantie, een dialoog en recht doen aan de rollen van aandeelhouders enerzijds en het (uitvoerend) bestuur van de onderneming anderzijds. PME moedigt ondernemingen aan om over belangrijke onderwerpen met aandeelhouders en, waar relevant andere belanghebbenden, in gesprek te zijn. In de openheid die PME van ondernemingen verwacht spelen accountants een rol: zij moeten onafhankelijk zijn en communiceren met aandeelhouders en andere belanghebbenden. De lengte van hun aanstelling, hun beloning of elke andere relatie die de accountant heeft tot de onderneming mogen hun onafhankelijkheid daarbij niet aantasten.

2.2 Bestuurssamenstelling

PME gelooft dat een goed doordachte bestuurssamenstelling van positieve invloed is op de langetermijnkoers, risicomanagement en cultuur van een onderneming. Daarom ondersteunen we diversiteit in besturen naar achtergrond en competenties naast een evenwichtige balans tussen vrouwen en mannen. We vinden dat bestuurders onafhankelijk moeten zijn en voldoende tijd moeten hebben om zich in te zetten voor de onderneming. In elk geval mogen de voorzitter en CEO niet dezelfde persoon zijn, en vinden we dat bestuurders niet te veel andere bestuursfuncties mogen uitoefenen. PME stimuleert dat besturen openheid geven over de diversiteit in achtergrond, competenties en de balans tussen mannen en vrouwen in het jaarverslag van de onderneming.

2.3 Beloning

De manier van belonen is een belangrijk onderdeel van de corporate governance van ondernemingen, omdat de structuur van het beloningsbeleid van invloed is op de langetermijnprestaties van ondernemingen. Het beloningsbeleid weerspiegelt de waarden van de onderneming en kan bijdragen aan de kansen en risico's op het gebied van personeelsbeleid. Kansen zijn het aantrekken en behouden van voldoende gekwalificeerd personeel. Risico's zijn perverse prikkels waardoor bestuurders onvoldoende bezig zijn met de lange termijn van de onderneming, misbruik en reputatierisico's.

Allereerst vindt PME dat een beloning redelijk moet zijn. Dat betekent: in verhouding, zowel vergeleken binnen de onderneming als daarbuiten. PME vindt dat er een duidelijke link moet zijn tussen de beloning van bestuurders en hun prestaties en de prestaties van de onderneming. PME vindt ook dat ondernemingen open moeten zijn over het beloningsbeleid in hun rapportages en in de dialoog met aandeelhouders.

2.4 Strategie

PME vindt dat de strategie van ondernemingen waar ze in belegt gericht moet zijn op het ontwikkelen van langetermijnwaarde voor aandeelhouders. Daarbij hoort dat rekening gehouden wordt met zogenaamde externaliteiten: de effecten van de onderneming op de samenleving en het milieu. Alleen als een onderneming die effecten goed meeweegt kan op een goede manier langetermijnhoudbaarheid worden gegarandeerd. Dat meewegen betekent dat PME verwacht van ondernemingen dat de effecten van de bedrijfsvoering op personeel, sociale en fysieke omgeving goed in kaart worden gebracht, en dat er gestuurd wordt op deze ESG-gerelateerde risico's en bewustzijn is van de ESG-gerelateerde kansen. Deze langetermijnhouding is ook het uitgangspunt van PME bij de beoordeling van *overnames* van of door ondernemingen: hier kijkt PME goed naar de invloed van de overname op de langetermijnhoudbaarheid en –winstgevendheid van de onderneming(en).

2.5 Kapitaalstructuur

PME vindt het belangrijk dat ondernemingen bewust bezig zijn met hun financiële risico's. Dat betekent een goede balans tussen hoeveel geld een onderneming heeft en de schulden die worden aangegaan. PME wil dat ondernemingen hier open over rapporteren en met aandeelhouders in gesprek gaan over belangrijke besluiten over de kapitaalstructuur.

2.6 Aandeelhoudersrechten

PME vindt het belangrijk dat aandeelhouders voldoende rechten hebben om, binnen de rol die aandeelhouder past, invloed op de onderneming te doen gelden. Voorstellen die daarmee in lijn zijn worden door PME gesteund. Dat geldt ook voor voorstellen die zorgen voor betere governance-structuren, zoals het one-share-one-vote principe. PME wil dat ondernemingen waarin ze investeert het stemmen op afstand ('proxy access') moeten toestaan.

2.7 Operationele zaken

Een van de belangrijkste taken van de aandeelhouders van een onderneming is het goedkeuren van de jaarrekening. PME zal deze goedkeuren tenzij er vraagtekens zijn bij de gehanteerde controlemethodes of als een onderneming niet wil uitleggen hoe bepaalde items van de jaarrekening tot stand zijn gekomen.

Het verlengen van de aanstelling van een externe accountant wordt goedgekeurd tenzij er twijfels zijn over het jaarverslag of door de accountant gehanteerde controles. Als de vergoeding, die de accountant heeft ontvangen voor werkzaamheden die niet gerelateerd zijn aan het controleren van het jaarrekening, hoger is dan de vergoeding voor werkzaamheden die wel gerelateerd zijn aan het controleren van de jaarrekening, moet er worden uitgelegd waarom dit het geval is. Op deze manier kan de onafhankelijkheid van de accountant getoetst worden.

PME zal het uitkeren van dividend goedkeuren tenzij het uit te keren dividend te hoog is ten opzichte van de financiële positie van de onderneming waardoor eventueel de continuïteit van de onderneming in gevaar komt. Indien er een stockdividend wordt uitgekeerd zonder keuze voor een cashdividend dan wordt dit alleen goedgekeurd als het bestuur van de onderneming kan aantonen dat het uitkeren van cashdividend de continuïteit van de onderneming in gevaar brengt.

3 Steminstructie

3.1 Operationele punten

3.1.1 Financiële resultaten/bestuursverslag en controleverklaring

Stem VOOR goedkeuring van de jaarrekening, het bestuursverslag en de controleverklaring, tenzij:

- er twijfels zijn over de gepresenteerde jaarrekening en/of de verrichte controlewerkzaamheden; en/of
- het bedrijf niet reageert op vragen van aandeelhouders over specifieke punten die openbaar gemaakt zouden moeten worden.

3.1.2 Benoeming en honoraria van accountants

Stem VOOR herverkiezing van accountants, en VOOR voorstellen tot herverkiezing van de accountants en machtiging van het bestuur om de honoraria vast te stellen, tenzij:

- er ernstige twijfels zijn over de effectiviteit van de accountants;
- er zonder nadere toelichting van accountant wordt gewisseld;
- de niet-auditkosten hoger zijn dan de jaarlijkse auditkosten;
- de accountants al meer dan 10 jaar de controle uitvoeren, tenzij het bedrijf de controle aanbesteedt dan wel meerdere accountantskantoren heeft gecontracteerd die gezamenlijk een accountantsverslag publiceren. Dit criterium zal, op basis van de door ISS verzamelde en verschaft informatie, bij wijze van inspanningsverplichting worden toegepast; en/of
- de lead audit partner(s) met een belangrijke controlecontroverse in verband wordt/worden gebracht.

Verwijs echter door, indien er in het verslag specifieke redenen worden gegeven voor het hoge niveau van de niet-auditkosten (bijv. een IPO of fusie).

N.B.: Indien de goedkeuring van het honorarium voor de controle en de ratificatie van de accountants in twee besluiten is opgedeeld, worden punten die over het honorarium gaan op dat agendapunt betrokken.

Verwijs door, indien er redenen zijn om te twifelen aan de integriteit/betrouwbaarheid van de betreffende accountants, bijv. als gevolg van eerdere schandalen.

Stem TEGEN de benoeming van externe accountants, indien zij eerder een bestuursfunctie hebben vervuld bij het bedrijf of anderszins geacht kunnen worden aan het bedrijf verbonden te zijn.

3.1.3 Benoeming interne wettelijke accountants

Stem VOOR benoeming c.q. herverkiezing van wettelijke accountants, tenzij:

- er ernstige twijfels zijn over de gepresenteerde wettelijk vereiste verslagen of de verrichte controlewerkzaamheden;
- er vragen zijn over een van de te benoemen wettelijke accountants; en/of
- de accountants eerder een bestuursfunctie hebben vervuld bij het bedrijf of anderszins geacht kunnen worden aan het bedrijf verbonden te zijn.

3.1.4 Toewijzing van inkomsten

Stem VOOR goedkeuring van de toewijzing van inkomsten, tenzij:

- De dividenduitkering over de twee voorgaande jaren zonder adequate toelichting onder de 30 procent lag; en/of
- de uitkeringen, gezien de financiële situatie van het bedrijf, excessief zijn.

3.1.5 Alternatief stock/scripdividend

Stem VOOR de meeste stock/scripdividendvoorstellen.

Stem TEGEN voorstellen die geen contante optie toestaan, tenzij het management aantoont dat de contante optie schadelijk is voor de aandeelhouderwaarde.

3.1.6 Statutenwijziging

Stem PER GEVAL over statutenwijzigingen.

Stem TEGEN statutenwijzigingen indien de voorgestelde wijzigingen afbreuk doen aan de rechten van aandeelhouders, tenzij het bedrijf hiertoe wettelijk verplicht is.

3.1.7 Wijziging boekjaar

Stem VOOR besluiten tot wijziging van het boekjaar van een bedrijf, tenzij de motivering voor de wijziging bestaat uit het uitstellen van de AVA.

3.1.8 Aanpassing quorumvereisten

Stem PER GEVAL over voorstellen tot aanpassing van quorumvereisten voor aandeelhoudersvergaderingen.

3.1.9 Afhandeling overige punten

Stem TEGEN overige punten, als deze gepresenteerd worden als punten waarover gestemd kan worden.

3.2 Bestuur

Voor verkiezingen van bestuurders bij emittenten in het VK, Ierland en Britse belastingparadijzen¹ dienen de volgende richtlijnen in samenhang te worden gelezen met de NAPF-richtlijnen voor de verkiezing van bestuurders. Daarnaast is PME voorstander van diversiteit binnen besturen: PME is van mening dat het bestuur diversiteit van achtergronden, ervaringen en opvattingen dient te bevorderen.

N.B.: PME zal haar definitie van "niet-onafhankelijke bestuurder" baseren op de ISS/Taft-Hartley-voorschriften.

De PME-classificatie van bestuurders is opgenomen in bijlage 1.

3.2.1 Verkiezing CEO

Een te (her)kiezen CEO zal niet worden bestreden wegens gebrek aan onafhankelijkheid in het bestuur. Hij/zij zal uitsluitend worden bestreden wegens zijn/haar lidmaatschap van een commissie en zijn/haar functie als voorzitter én CEO. Er kunnen uitzonderingen voor bijzondere gevallen worden toegestaan.

3.2.2 Verkiezing uitvoerende bestuurders Asia Pacific (Hongkong, Singapore, China, Maleisië, Thailand, Taiwan, Filipijnen en Indonesië)

Een te (her)kiezen andere bestuurder dan de CEO zal niet worden bestreden wegens gebrek aan onafhankelijkheid in het bestuur en/of wegens de afwezigheid van een formeel opgerichte commissie. Hij/zij zal uitsluitend worden bestreden wegens zijn/haar lidmaatschap van een commissie. Er kunnen uitzonderingen voor bijzondere gevallen worden toegestaan.

3.2.3 Verkiezing bestuurders

Stem bij bestuurdersverkiezingen VOOR managementkandidaten, tenzij:

- er niet tijdig adequate informatie, waaronder in ieder geval de namen van de kandidaten, is verschaft;
- er duidelijke zorgen zijn over de eerdere prestaties van het bedrijf of het bestuur, waaronder:
 - discutabele financiën of aanpassingen; en/of
 - discutabele transacties met belangenverstrengelingen;
- het bestuur de minimum corporate governance-standaarden niet naleeft;
- het bestuur en/of de kerncommissies onvoldoende onafhankelijk is/zijn;
- er bewijs is van misbruik van de belangen van minderheidsaandeelhouders;
- het bestuur maatregelen neemt die niet in het belang van de aandeelhouders zijn (excessieve beloning van bestuurders, aannemen van anti-overname-instrumenten, niet reageren op zorgen/wensen van aandeelhouders dan wel blijf geven van een "gebrek aan zorgplicht"); en/of
- het bestuur ongevoelig is geweest voor arbeidersbelangen, mensenrechten en/of gedragscodes van leveranciers, dan wel zich heeft beziggehouden met andere bedrijfsactiviteiten die de wereldwijde reputatie van het bedrijf beïnvloeden.

¹ Jersey, Guernsey en het eiland Man

Een of meer van de volgende zorgen kunnen leiden tot TEGENstemmen of stemONTHOUDING ten aanzien van individuele kandidaten, leden van kerncommissies of het voltallige bestuur:

- geen grotendeels onafhankelijk bestuur (welk criterium op alle ontwikkelde markten, met name de VS, zal worden toegepast)
 - N.B.: Werknemersvertegenwoordigers worden niet meegeteld bij de berekening met betrekking tot de onafhankelijkheid van bestuur en commissies.
- minder dan 75 procent aanwezigheid van bestuurskandidaten op bestuursvergaderingen zonder geldige reden of nadere toelichting
- geen volledige onafhankelijkheid in kerncommissies (d.w.z. audit-, remuneratie- en benoemingscommissie)
- het niet instellen van kerncommissies (d.w.z. audit-, remuneratie- en benoemingscommissie), inclusief in die gevallen waarin het bestuur als kerncommissie fungeert en er onvoldoende informatie beschikbaar is om te bepalen of er kerncommissies bestaan, wie de commissieleden zijn en of deze onafhankelijk zijn
- de aanwezigheid van een niet-onafhankelijke bestuursvoorzitter of een gecombineerd voorzitter- en CEO-schap
- de namen van de kandidaten zijn niet beschikbaar of niet tijdig verstrekt (op markten waar dergelijke informatie standaard beschikbaar is)
- langer dan 12 jaar in functie
- flagrante acties, zoals:
 - materiële niet-nakoming van governance-, stewardship- of fiduciaire verantwoordelijkheden van het bedrijf
 - het – waar van toepassing – niet vervangen van het management en/of
 - lidmaatschap van bestuurder(s) van andere raden van bestuur, hetgeen tot aanmerkelijke twijfels leidt omtrent zijn/haar geschiktheid om op effectieve wijze toezicht te houden op het management en de belangen van de aandeelhouders bij een bedrijf te dienen

Als er sprake is van gebundelde verkiezing van bestuurders, stem dan TEGEN de gehele lijst indien een van de hierboven genoemde zorgen voor een bepaalde kandidaat geldt.

3.2.4 Verkiezing vertegenwoordigers van werknemer-aandeelhouders bij Franse bedrijven

PME zal hierbij de volgende benadering toepassen:

- indien er slechts één vertegenwoordiger van werknemer-aandeelhouders gekozen kan worden, wordt de verkiezing als een "normale" verkiezing behandeld (d.w.z. op grond van de PME-richtlijnen voor bestuurdersverkiezingen).
- indien meerdere vertegenwoordigers van werknemer-aandeelhouders zich voor dezelfde functie beschikbaar hebben gesteld en de aandeelhouders er één moeten kiezen, dan zal PME de ISS-benadering volgen, mits het bestuur na de verkiezing van de vertegenwoordiger

nog steeds aan het onafhankelijkheidsvereiste van PME voldoet; anders leidt dit tot een stem TEGEN alle kandidaten.

3.2.5 Diversiteit binnen het bestuur

PME zal tegen verkiezing van de voorzitter van de benoemingscommissie (uitgezonderd nieuwe kandidaten) stemmen, indien er geen vrouwen zitting hebben in het bestuur en tegelijkertijd geen van de voorgedragen nieuwe kandidaten vrouw is. Deze richtlijn zal ook worden toegepast in die gevallen waarin de bestuurdersverkiezing tot één besluit is samengevoegd (en de voorzitter van de benoemingscommissie één van de kandidaten is).

3.2.6 Voorzitter remuneratiecommissie en aanhoudend ondermaatse beloningspraktijken

In 2019 zal PME tegen verkiezing van de voorzitter van de remuneratiecommissie (uitgezonderd nieuwe kandidaten) stemmen, indien het besluit over het remuneratierapport (of het beloningsbeleid) 2019 volgens de PME-richtlijnen een tegenstem rechtvaardigt en tegelijkertijd het recentst aangenomen besluit over het remuneratierapport (of het beloningsbeleid) volgens de PME-richtlijnen eveneens een tegenstem rechtvaardigde.

Deze richtlijn zal tevens worden toegepast in het geval van één gecombineerd besluit, indien de voorzitter van de remuneratiecommissie een van de voorgedragen kandidaten is. In landen (zoals Zwitserland) waar dezelfde bestuurder tweemaal tijdens dezelfde vergadering ter stemming aan de aandeelhouders wordt voorgedragen – eenmaal in zijn/haar hoedanigheid van bestuurder en eenmaal in zijn/haar hoedanigheid van lid van de remuneratiecommissie – zal PME TEGEN de voorzitter van de remuneratiecommissie stemmen, doch uitsluitend in zijn/haar hoedanigheid van voorzitter van de remuneratiecommissie en niet in zijn/haar hoedanigheid van bestuurder.

Het beloningsbeleid van PME is opgenomen in bijlage 2.

3.2.7 Over-boarding

Op markten waar het lokale recht en/of Best Practice Governance Codes een regeling kennen ten aanzien van een overmaat aan functies (*over-boarding*), informatievervalsing voldoende is en individuele bestuurdersverkiezingen zijn toegestaan, is een stem TEGEN bestuurders die lid zijn van een excessief aantal andere besturen gerechtvaardigd. Dit kan immers de uitvoering van hun primaire taken in gevaar brengen.

De volgende richtlijnen zullen dan ook worden toegepast.

Op markten waar het aantal bestuursbenoemingen standaard beschikbaar is, wordt een "excessief aantal besturen" als volgt gedefinieerd:

- voor niet-uitvoerende bestuurders van het betreffende bedrijf: meer dan vijf commissariaten in totaal
- voor uitvoerende bestuurders van het betreffende bedrijf: meer dan twee commissariaten in totaal
- voor bestuursvoorzitters van het betreffende bedrijf: meer dan drie commissariaten in totaal

N.B.: Indien ISS een stringenter drempel inzake *over-boarding* hanteert, zal PME de ISS-benadering volgen.

Marktpraktijk: Japan – in lijn met Taft-Hartley

3.2.8 Decharge van bestuurders

Stem PER GEVAL over voorstellen tot verlening van decharge aan het bestuur en het management, daarbij het volgende in acht nemend:

- serieuze vragen over maatregelen van het bestuur of management voor het betreffende jaar;
- juridische actie door andere aandeelhouders tegen het bestuur;
- boetes voor illegaal gedrag, zoals het maken van prijsafspraken;
- omissies in naleving en/of toezicht, bijv. boekhoudkundige aanpassingen;
- flagrante governancepraktijken.

Stem TEGEN voorstellen om de goedkeuring van verlening van decharge aan bestuur en management af te voeren van de agenda.

3.2.9 Vrijwarings- en aansprakelijkheidsbepalingen bestuurders, functionarissen en accountants

Stem PER GEVAL over voorstellen tot vrijwarings- en aansprakelijkheidsbescherming voor bestuurders en functionarissen, daarbij rekening houdend met het volgende.

- de mate van bescherming
- of ten aanzien van de bestuurder/werknemer is geoordeeld dat deze te goeder trouw heeft gehandeld, alsmede op een manier waarvan hij/zij redelijkerwijs meende dat zulks in het belang van het bedrijf was

Stem TEGEN voorstellen tot vrijwaring van accountants.

3.2.10 Bestuursstructuur

Stem VOOR voorstellen tot vaststelling van de omvang van het bestuur.

Stem TEGEN invoering van *classified boards* (waarbij de bestuurstermijn van de verschillende leden varieert) en een verplichte leeftijd van aftreden voor bestuurders.

Stem TEGEN voorstellen tot wijziging van de omvang of structuur van het bestuur in het kader van een strijd om de zeggenschap over het bedrijf of het bestuur.

3.3 Vermogensstructuur

3.3.1 Verzoeken tot uitgifte van aandelen

Stem VOOR verzoeken tot uitgifte van aandelen met voorkeursrechten tot maximaal 50 procent cumulatieve verwatering van het thans geplaatste kapitaal, tenzij de *best market practice* lagere drempels aangeeft.

In het VK zal PME per geval stemmen over verzoeken tot uitgifte van aandelen met voorkeursrechten van meer dan 50 procent.

Stem VOOR verzoeken tot uitgifte van aandelen zonder voorkeursrechten tot maximaal 20 procent cumulatieve verwatering van het thans geplaatste kapitaal, tenzij de *best market practice* lagere drempels aangeeft.

Stem in het algemeen TEGEN machtigingen voor aandelenuitgifte indien de looptijd daarvan meer dan 18 maanden bedraagt.

Uitzondering: Frankrijk, waar machtigingen van (maximaal) 26 maanden toegestaan zijn.

Onderhandse plaatsingen in Frankrijk (M0323): AFG-benadering

AFG (de Franse vermogensbeheerdersvereniging) is "in het algemeen geen voorstander van machtigingen tot verhoging van het kapitaal door middel van onderhandse plaatsingen, behalve in specifieke, door de emittent goed onderbouwde situaties".

3.3.2 Specifieke aandelenuitgiften

Stem PER GEVAL over alle verzoeken tot uitgifte van aandelen, met of zonder voorkeursrechten.

3.3.3 Verhoging maatschappelijk kapitaal

Stem VOOR niet-specifieke voorstellen tot verhoging van het maatschappelijk kapitaal met maximaal 50 procent van de huidige machtiging, tenzij het bedrijf door de verhoging minder dan 30 procent zou overhouden van zijn nieuwe machtiging na aanpassing voor alle voorgestelde aandelenuitgiften.

Stem TEGEN specifieke voorstellen tot verhoging van het maatschappelijk kapitaal waarbij het specifieke doel van de verhoging (zoals een op aandelen gebaseerde overname of fusie) niet aan de PME-richtlijnen voor het voorgenomen doel voldoet.

Stem TEGEN voorstellen tot aanneming van onbeperkte kapitaalsmachtigingen.

3.3.4 Vermogensstructuren

Stem VOOR managementbesluiten tot aanhouding van of conversie naar een vermogensstructuur op basis van één aandeel, één stem.

Stem TEGEN verzoeken tot vorming of voortzetting van dualistische vermogensstructuren, of tot vorming van nieuwe of aanvullende superstemgerechtigde aandelen.

3.3.5 Preferente aandelen

Stem VOOR vorming van een nieuwe soort preferente aandelen of uitgifte van preferente aandelen tot maximaal 50 procent van het geplaatste kapitaal, tenzij de voorwaarden van de preferente aandelen de rechten van de bestaande aandeelhouders nadelig zouden kunnen beïnvloeden.

Stem VOOR vorming/uitgifte van converteerbare preferente aandelen, indien het maximum aantal gewone aandelen dat bij conversie zou kunnen worden uitgegeven, aan de PME-richtlijnen voor verzoeken tot de uitgifte van aandelen voldoet.

Stem TEGEN vorming van een nieuwe soort preferente aandelen waaraan superieure stemgerechtigdheid ten opzichte van de gewone aandelen verbonden zou zijn.

Stem TEGEN vorming van preferente aandelen waarbij het bestuur carte blanche krijgt (*blank check preferred stock*), tenzij de machtiging niet voor anti-overnamedoeleinden kan worden gebruikt.

Stem PER GEVAL over voorstellen tot verhoging van preferente machtigingen waarbij het bestuur carte blanche krijgt (*blank check preferred authorizations*).

3.3.6 Verzoeken tot uitgifte van schuldinstrumenten

Stem VOOR verzoeken tot uitgifte van converteerbare schuldinstrumenten met voorkeursrechten tot maximaal 50 procent cumulatieve verwatering van het thans geplaatste kapitaal, tenzij de *best market practice* lagere drempels aangeeft.

Stem VOOR verzoeken tot uitgifte van converteerbare schuldinstrumenten zonder voorkeursrechten tot maximaal 20 procent cumulatieve verwatering van het thans geplaatste kapitaal, tenzij de *best market practice* lagere drempels aangeeft.

Stem in het algemeen TEGEN machtigingen voor de uitgifte van schuldinstrumenten, indien de looptijd daarvan meer dan 18 maanden bedraagt.

Stem PER GEVAL over verzoeken tot uitgifte van niet-converteerbare schuldinstrumenten, met of zonder voorkeursrechten.

3.3.7 Verpanding activa t.b.v. schulden

Stem PER GEVAL over voorstellen tot goedkeuring van de verpanding van activa ten behoeve van schulden.

3.3.8 Verhoging bevoegdheid aangaan leningen

Stem PER GEVAL over voorstellen tot goedkeuring van verhoging van de *bevoegdheid tot het aangaan van leningen* door een bedrijf.

3.3.9 Programma inkoop eigen aandelen

PME zal in het algemeen machtigingen voor de terugkoop van eigen aandelen van de markt (programma's voor de inkoop van eigen aandelen) steunen, indien de voorwaarden daarvan aan de volgende criteria voldoen:

- een inkooplimiet van 10 procent van het totale aantal ten tijde van het AVA-voorstel uitgegeven aandelen
- een aanhoudlimiet van 10 procent van het totale geplaatste kapitaal aan eigen aandelen (*on the shelf*) van een bedrijf
- looptijd van maximaal 18 maanden
- de inkoopprijs mag niet hoger liggen dan 110 procent van de koers van het aandeel, waarbij "koers" wordt gedefinieerd als het gemiddelde van de hoogste koers op elk van de vijf handelsdagen voorafgaand aan de verkrijgingsdatum. Indien het bestuur om machtiging voor een hogere inkoopprijs verzoekt, dient daarvoor een duidelijke onderbouwing te worden gegeven.

Machtigingen tot inkoop van eigen aandelen boven de inkooplimiet van 10 procent zullen van geval tot geval worden beoordeeld. Onder bijzondere omstandigheden kan PME dergelijke machtigingen steunen, welke bijzondere omstandigheden door het bedrijf moeten worden toegelicht, mits het voorstel per saldo bijdraagt aan waardecreatie van de onderneming op de langere termijn. In dergelijke gevallen moet de machtiging aan de volgende criteria voldoen:

- een aanhoudlimiet van 10 procent van de uitgegeven eigen aandelen (*on the shelf*) van een bedrijf

Op markten waar het gebruikelijk is om geen inkooplimiet op te geven, zal ISS het voorstel op basis van de historische praktijk van het betreffende bedrijf beoordelen. PME verwacht echter dat bedrijven dergelijke limieten bekendmaken, en kan in de toekomst tegen bedrijven stemmen die dat nalaten. In dergelijke gevallen moet de machtiging aan de volgende criteria voldoen:

- een aanhoudlimiet van 10 procent van de uitgegeven eigen aandelen (*on the shelf*) van een bedrijf
- looptijd van maximaal 18 maanden

Daarnaast zal PME tegen elk voorstel stemmen waarbij:

- de inkoop kan worden gebruikt ter verdediging tegen overnames; en/of
- er duidelijk bewijs van misbruik bestaat.

Er is geen garantie tegen selectieve *buy-backs*.

3.3.10 Heruitgifte ingekochte eigen aandelen

Stem VOOR verzoeken tot heruitgifte van ingekochte eigen aandelen, tenzij er duidelijk bewijs van misbruik van deze machtiging in het verleden bestaat.

3.3.11 Kapitalisatie reserves t.b.v. uitgifte bonusaandelen/verhoging nominale waarde

Stem VOOR verzoeken tot kapitalisatie van reserves ten behoeve van de uitgifte van bonusaandelen of tot verhoging van de nominale waarde.

3.3.12 Drempel voor informatieverschaffing holdings

Beoordeel de drempels voor informatieverschaffing van geval tot geval.

3.3.13 Aandelensplitsingen

Stem VOOR splitsing van uitstaande aandelen.

3.4 Overige punten

3.4.1 Reorganisaties/saneringen

Stem PER GEVAL over reorganisaties en saneringen.

3.4.2 Fusies en overnames

Stem PER GEVAL over fusies en overnames, daarbij rekening houdend met het volgende.

Bij iedere M&A-analyse beoordeelt PME de openbare informatie per de datum van het verslag, alsmede de voor- en nadelen van de voorgenomen transactie, waarbij diverse en elkaar soms tegenwicht biedende factoren worden afgewogen, inclusief:

de "leidende principes" van PME:

- Waardering – Is de door de beoogde aandeelhouders te ontvangen (of de door de verkrijger te betalen) waarde redelijk? Waar de billijkheidsopvatting eventueel een uitgangspunt biedt voor de beoordeling van de redelijkheid van de waardering, legt PME de nadruk op de aanbiedingspremie, de reactie in de markt en de strategische onderbouwing.
- Reactie in de markt – Hoe heeft de markt op de voorgenomen transactie gereageerd? Een negatieve reactie zal ertoe leiden dat PME een transactie extra grondig onderzoekt.
- Strategische onderbouwing – Is de transactie vanuit strategisch oogpunt logisch? Waar wordt de waarde uit gehaald? Draagt de transactie bij aan de waardecreatie van de onderneming op de langere termijn, rekening houdend met de belangen van de stakeholders?
- Synergieën tussen baten en lasten moeten niet al te agressief of optimistisch zijn, maar redelijkerwijs haalbaar. Het management dient tevens over een gunstige *track record* van geslaagde integraties van overnames in het verleden te beschikken.
- Belangenverstrengeling – Profiteren insiders in onevenredige en ongepaste mate van de transactie, vergeleken met andere aandeelhouders? PME zal afwegen of bepaalde bijzondere belangen de bedoelde bestuurders/functionarissen wellicht hebben beïnvloed in hun keuze om de fusie te ondersteunen of aan te bevelen.

- Governance – Zal het gefuseerde bedrijf een beter of slechter governanceprofiel hebben dan de huidige governanceprofielen van de respectieve partijen bij de transactie? Indien het governanceprofiel zal verslechteren, dan moet het bedrijf bewijzen dat andere punten (zoals waardering) zwaarder wegen dan een eventuele verslechtering van de governance.

Stem TEGEN, indien de betreffende bedrijven op verzoek niet voldoende informatie verschaffen om een weloverwogen stembeslissing te kunnen nemen.

Stem VOOR schuldsanering, indien het bedrijf naar verwachting zijn faillissement zal aanvragen mocht de transactie niet worden goedgekeurd.

3.4.3 Volmachtenstrijd

Stem PER GEVAL over een volmachtenstrijd.

3.4.4 Afstand van verplichte overnamebiedingen

Stem PER GEVAL over voorstellen om afstand te doen van verplichte vereisten ten aanzien van overnamebiedingen.

3.4.5 Heroprichtingsvoorstellen

Stem PER GEVAL over heroprichtingsvoorstellen.

3.4.6 Transacties met verbonden partijen

Stem PER GEVAL over besluiten ter verkrijging van goedkeuring van de aandeelhouders voor transacties met verbonden partijen, daarbij onder andere de volgende factoren in acht nemend:

- partijen aan beide zijden van de transactie
- de aard van het over te dragen vermogensbestanddeel/de te verlenen dienst; de prijsstelling van de transactie (en de eventueel daarbij behorende professionele waardering)
- de mening van onafhankelijke bestuurders (indien verstrekt)
- de mening van een onafhankelijk financieel adviseur (indien benoemd)
- of entiteiten die partij bij de transactie zijn (inclusief adviseurs) bij een belangenverstremgeling betrokken zijn
- de vermelde onderbouwing van de transactie, inclusief overleg inzake de timing

Indien er sprake is van een transactie die problematisch geacht wordt en die niet ter stemming aan de aandeelhouders is voorgelegd, kan de verkiezing van de bestuurder die bij de transactie met een verbonden partij betrokken is, of van het voltallige bestuur, worden tegengegaan.

Stem TEGEN transacties met verbonden partijen, als er over een bepaalde regeling geen nadere informatie beschikbaar is.

3.4.7 Anti-overnamemechanismen

Stem TEGEN alle anti-overnamevoorstellen, tenzij deze zodanig zijn vormgegeven dat zij de uiteindelijke beslissing over een voorstel of aanbod aan de aandeelhouders overlaten, daarbij rekening houdend met de anti-overnamemechanismen die worden gehanteerd door de peer group van het bedrijf.

Dergelijke anti-overnamemechanismen kunnen onder andere betreffen: wijziging van statutaire bepalingen zonder de instemming van de aandeelhouders; *poison pills*; beperking van de mogelijkheid van de aandeelhouders om op basis van schriftelijke instemming te besluiten; beperking van de mogelijkheid van de aandeelhouders om buitengewone vergaderingen bijeen te roepen; supermeerderheidsstemvereisten.

3.4.8 Persoonlijke belangen bij voorgestelde agendapunten

PME zal tegen besluiten stemmen die op een persoonlijk belang wijzen.

3.5 Aandeelhoudersvoorstellen

Stem over aandeelhoudersvoorstellen in lijn met het SRI-beleid.

N.B.: Vermeld de reden, zowel bij het stemmen TEGEN als in lijn met het management.

Stem TEGEN voorstellen die de bedrijfsactiviteiten of mogelijkheden van het bedrijf beperken, of die tot aanzienlijke kosten leiden zonder dat daar enig (of slechts een klein) voordeel tegenover staat, tenzij het bedrijf geconfronteerd wordt met het risico van niet-naleving van internationale verdragen en/of gevestigde markt- en/of sectorstandaarden.

PME verlangt van de indiener van een verzoek tot het bijeenroepen van buitengewone vergaderingen dat deze een eigendomsdrempel van 5 procent haalt.

4 Bijlage 1: PME-classificatie bestuurders

4.1 Uitvoerende bestuurder

- Werknemer of bestuurder van het bedrijf
- Iedere bestuurder die als niet-uitvoerende bestuurder wordt aangemerkt, maar die salaris, premies, bonussen en/of andere voordelen ontvangt die in lijn zijn met de hoogst betaalde bestuurders van het bedrijf

4.2 Niet-onafhankelijke niet-uitvoerende bestuurder

- Iedere bestuurder waarvan door het bestuur is verklaard dat hij/zij een niet-onafhankelijke niet-uitvoerende bestuurder is.
- Iedere bestuurder die specifiek als vertegenwoordiger van een belangrijke aandeelhouder van het bedrijf is aangewezen.
- Iedere bestuurder die tevens werknemer of bestuurder van een belangrijke aandeelhouder van het bedrijf is.
- Iedere bestuurder die door een tegenstemmende belangrijke aandeelhouder is voorgedragen, tenzij een duidelijk materieel² verband met de tegenstemmer, thans of in het verleden, ontbreekt.
- (Directe of indirecte) houder van de economische eigendom van minimaal 10% van de aandelen van het bedrijf, hetzij economisch, hetzij qua stemrecht (dit mag bij elkaar worden opgeteld, indien de stemgerechtigdheid over meer dan één lid van een afgebakende groep is verdeeld, bijv. over familieleden die individueel voor minder dan 10% maar gezamenlijk voor meer dan 10% over de economische eigendom beschikken), tenzij de best market practice een lager eigendomspercentage en/of een lagere drempel voor informatievervalsing voorschrijft (en in andere bijzondere marktspecifieke omstandigheden).
- Overheidsvertegenwoordiger.
- Verleent momenteel (dan wel een familielid³ verleent momenteel) professionele diensten⁴ ter waarde van meer dan \$ 10.000,- per jaar aan het bedrijf, aan een daaraan gelieerde partij, of aan een individuele functionaris van het bedrijf of van één van de daaraan gelieerde partijen.

² Ten behoeve van de classificatie van de onafhankelijkheid van bestuurders van PME wordt "materieel" gedefinieerd als een mate van een relatie, financieel, persoonlijk of anderszins, waarvan men in redelijkheid zou kunnen concluderen dat die iemands objectiviteit in de bestuurskamer zou kunnen beïnvloeden op een wijze die een significante impact zou kunnen hebben op iemands vermogen om namens de aandeelhouders aan de vereiste fiduciaire normen te voldoen.

³ "Familielid" sluit aan op de definitie van "directe familieleden", te weten de echtgeno(o)t(e), ouders, kinderen, stiefouders, stiefkinderen, broers en zussen, schoonfamilie en alle anderen (behalve huurders of werknemers) die deel uitmaken van het huishouden van iedere bestuurder, voorgedragen bestuurder, leidinggevende functionaris of belangrijke aandeelhouder van het bedrijf.

⁴ Professionele diensten kunnen als adviesdiensten worden gekarakteriseerd, en omvatten in het algemeen het volgende: diensten op het gebied van investment banking/financieel advies; commercieel bankieren (verder strekkend dan depositodiensten); beleggingsdiensten; verzekeringsdiensten; accountancy-/controlediensten; consultancy; marketingdiensten; en juridische diensten. Gevallen van deelname door een bank niet zijnde een lead bank aan een banksyndicaat dienen als transacties te worden beschouwd (en zijn dientengevolge aan de bijbehorende materialiteitstoets onderworpen), en niet zozeer als een professionele relatie.

- Vertegenwoordigt een klant, leverancier, schuldeiser, bankier of andere entiteit waarmee het bedrijf een transactionele/commerciële relatie onderhoudt (tenzij het bedrijf informatie verschaft om een materialiteitstoets te kunnen uitvoeren⁵).
- Iedere bestuurder die tegenstrijdige of wederzijdse bestuurdersfuncties vervult ten opzichte van uitvoerende bestuurders of de voorzitter van het bedrijf.
- Familielid⁶ van een huidige werknemer van het bedrijf of de daaraan gelieerde partijen.
- Familielid⁷ van een voormalige bestuurder van het bedrijf of de daaraan gelieerde partijen.
- Een nieuw aangestelde persoon die anderszins dan op basis van een formele procedure via de algemene vergadering is gekozen (zoals een contractuele benoeming door een grote aandeelhouder).
- Oprichter/medeoprichter/lid van de oprichtende familie, maar momenteel geen werknemer.
- Voormalig bestuurder (afkoelingsperiode van vijf jaar).
- Het aantal dienstjaren is over het algemeen geen bepalende factor, tenzij het de aanbevolen best practice in een bepaalde markt en/of in uitzonderlijke omstandigheden is, in welk geval deze factor in overweging kan worden genomen⁸.
- Een aanvullend(e) relatie of principe waardoor, op grond van de lokale best practice-voorschriften voor bedrijven, de onafhankelijkheid in gevaar zou worden gebracht.

4.3 Onafhankelijke niet-uitvoerende bestuurder

- Geen (direct of indirect) materieel⁹ verband met het bedrijf (behalve zijn/haar commissariaat) of met de tegenstemmende belangrijke aandeelhouder.

4.4 Werknemersvertegenwoordiger

- Vertegenwoordigt werknemers of werknemer-aandeelhouders van het bedrijf (wordt als "werknemersvertegenwoordiger" geclassificeerd, maar als niet-onafhankelijke niet-uitvoerende bestuurder beschouwd).

⁵ Indien het bedrijf jaarlijkse betalingen van meer dan \$ 200.000,-- of, indien hoger, 5 procent van de bruto inkomsten van de ontvanger verricht of ontvangt (waarbij de "ontvanger" de partij is die de financiële opbrengst van de transactie ontvangt). Voor Centraal- en Oost-Europese landen: een zakelijke relatie kan materieel zijn, indien de waarde van de transactie (van alle uitstaande transacties) aangegaan tussen het bedrijf en het bedrijf of de organisatie waaraan de bestuurder verbonden is, gelijk is aan hetzij 1 procent van de omzet van het bedrijf, of 1 procent van de omzet van het bedrijf of de organisatie waaraan de bestuurder verbonden is; OF: een zakelijke relatie kan materieel zijn, indien de waarde van de transactie (van alle uitstaande financieringsactiviteiten) aangegaan tussen het bedrijf en het bedrijf of de organisatie waaraan de bestuurder verbonden is, meer dan 10 procent van het eigen vermogen van het bedrijf bedraagt, dan wel de waarde van de transactie (van alle uitstaande financieringsactiviteiten) meer dan 5 procent van het totale vermogen van het bedrijf bedraagt.

⁶ Zie voetnoot 3.

⁷ Zie voetnoot 3.

⁸ In continentaal Europa worden bijvoorbeeld bestuurders die al langer dan 12 jaar in functie zijn, als niet-onafhankelijk beschouwd. In het Verenigd Koninkrijk en Ierland worden bestuurders die al meer dan negen jaar in functie zijn, als niet-onafhankelijk beschouwd, tenzij het betreffende bedrijf een afdoende en duidelijke onderbouwing verschaft dat de bestuurder ondanks zijn/haar lange staat van dienst onafhankelijk is.

⁹ Zie voetnoot 2.

5 Bijlage 2: Beloningsbeleid

5.1 Inleiding

Beloning vormt een belangrijk onderdeel van corporate governance, omdat de manier waarop deze wordt vormgegeven de prestaties van een onderneming op de langere termijn beïnvloedt. Beloning zegt ook iets over de waarden van een onderneming, waarbij (vermeend) misbruik een risico voor de reputatie van die onderneming vormt. Bedrijven moeten hooggekwalificeerde mensen kunnen aantrekken en behouden, en hun bestuurders kunnen motiveren. Om onnodige risico's te voorkomen, dienen beloningspakketten echter de juiste hoogte en de juiste samenstelling te hebben.

Een belangrijk gedeelte van de beloning van de bestuurders dient zodanig te worden vormgegeven dat deze aan de bedrijfs- én de individuele prestaties is gekoppeld.

Er dient een formele, transparante procedure te zijn voor het ontwikkelen van beleid met betrekking tot de bestuurdersbeloning en voor het vaststellen van de beloningspakketten van individuele bestuurders. Een bestuurder mag niet bij de besluitvorming omtrent zijn/haar eigen beloning betrokken zijn.

5.2 Beleid

Stem PER GEVAL over beloning, rekening houdend met de lokale markt- en informatievervalspraktijk. De bezoldiging te worden beoordeeld op basis van onze algemene uitgangspunten met betrekking tot de bestuurdersbeloning. Deze uitgangspunten, die hieronder zijn uitgewerkt, worden geschraagd door aanbevolen richtlijnen van de Europese Commissie en de ICGN-richtlijnen.

1. Laat de bezoldiging op de juiste wijze aansluiten op de prestaties (*pay for performance*), waarbij de nadruk ligt op waardecreatie van de onderneming op de langere termijn en rekening wordt gehouden met de belangen van de stakeholders.
2. Vermijd regelingen waarbij het risico van *pay for failure* kan ontstaan.
3. De beloning van een bestuurder dient op transparante, heldere en begrijpelijke wijze te worden vormgegeven, zodanig dat sprake is van evenwicht tussen de vaste en variabele onderdelen van de beloning, alsmede – binnen het variabele gedeelte – tussen de realisatie van korte- en langetermijndoelstellingen. (Het is PME niet toegestaan om beloningsvoorstellen te steunen die geen evenwichtige mix van deze onderdelen omvatten. Indien een onderneming geen kortetermijnbeloning in het totaalpakket opneemt, wordt dit niet als een probleem beschouwd.)
4. Zorg dat er een onafhankelijke en effectieve remuneratiecommissie is.
5. Voorzie aandeelhouders van heldere en volledige informatie over beloning.
6. Vermijd ongepaste bezoldiging voor niet-uitvoerende bestuurders.

5.3 Beloningsbeleid – inhoud

Voor toepassing van bovenstaande uitgangspunten hebben wij beloningsrichtlijnen geformuleerd, waarin rekening wordt gehouden met de aanbevolen *best practice*. Deze richtlijnen bieden een duidelijk kader op het gebied van beloning, dat is afgestemd op de snel veranderende, marktspecifieke *best practice*-aanbevelingen ten aanzien van beleidsregels en pakketten, die steeds innovatiever en robuuster worden. De richtlijnen houden tevens rekening met de *best practices* en informatieverschaffingsstandaarden van de lokale markt.

In aanvulling op het specifieke beleid van ISS ten aanzien van de bestuurdersbeloning luiden onze criteria voor een goed beloningsbeleid als volgt:

- Het beloningsbeleid is afgestemd op de langetermijnstrategie van de onderneming en de daarbij behorende doelen.
- Voor prestatiegerelateerde incentives dient de periode waarbinnen de incentive onvoorwaardelijk wordt (*vesting*) minimaal drie jaar te bedragen.
- Korte- en langetermijnincentives dienen aan prestatiecriteria te zijn gekoppeld. Ten aanzien van langetermijnincentives dienen deze criteria meetbaar en uitdagend te zijn¹⁰.
- De variabele onderdelen van de beloning dienen op een bepaald percentage van het basissalaris te worden gemaximeerd.
- Ten aanzien van financiële ondernemingen mag het variabele deel van de beloning niet meer dan 100% van het basissalaris bedragen.
- Het kortetermijn gedeelte van de bezoldiging van de CEO mag niet hoger zijn dan 1/3 van het totale beloningspakket.
- Het totale beloningspakket van de CEO is niet hoger dan de mediaan van een groep vergelijkbare functionarissen (*peer group*), vermeerderd met 10%.
- Indien langetermijnincentives aan de prestaties van een dergelijke *peer group* gekoppeld zijn, kan *vesting* niet plaatsvinden bij prestaties onder de mediaan.
- Indien er van een *peer group* gebruik wordt gemaakt, dient het remuneratierapport te vermelden: (1) de samenstelling van de gebruikte *peer group*; en (2) de redenen waarom voor die groep is gekozen.
- Het remuneratierapport dient de prestatietargets te omschrijven, alsmede de manier waarop *ex-post* aan deze targets is voldaan.
- Indien er bij het vaststellen van het beloningsbeleid een consultant op het gebied van remuneratie is ingeschakeld, dient de naam van die consultant te worden vermeld.
- Bepalingen met betrekking tot een wijziging in de zeggenschap dienen in lijn te zijn met *good market practice*.

¹⁰ Met name van toepassing op de Nederlandse markt: PME is geen voorstander van share matching-regelingen als voor de te matchen aandelen geen aanvullende prestatiecriteria gelden.

- Beëindigingsvergoedingen dienen in lijn te zijn met de aanbevolen marktpraktijk; indien de markt daarvoor geen aanbevelingen kent, mag de beëindigingsvergoeding niet meer dan één jaarsalaris bedragen. Voor de VS zal PME echter een limiet van 2,99 jaar hanteren.
- Het beloningsbeleid dient altijd een *claw back*-regeling te bevatten, ongeacht of er al dan niet sprake is van een *best practice*.
- Hoge mate van bezorgdheid (*high concern*): PME zal tegen goedkeuring van het remuneratierapport stemmen (*say on pay*), indien er in de initiële kwantitatieve screening van de *pay for performance*-module van ISS een Algeheel HOOG niveau van bezorgdheid is gesignaleerd.

Daarnaast zal PME in 2019 tegen verkiezing van de voorzitter van de remuneratiecommissie (uitgezonderd nieuwe kandidaten) stemmen, indien het besluit over het remuneratierapport (of het beloningsbeleid) 2019 volgens de PME-richtlijnen een tegenstem rechtvaardigt en tegelijkertijd het recentst aangenomen besluit over het remuneratierapport (of het beloningsbeleid) volgens de PME-richtlijnen eveneens een tegenstem rechtvaardigde. Deze richtlijn zal tevens worden toegepast in het geval van één gecombineerd besluit, indien de voorzitter van de remuneratiecommissie een van de voorgedragen kandidaten is.

In landen (zoals Zwitserland) waar dezelfde bestuurder tweemaal tijdens dezelfde vergadering ter stemming aan de aandeelhouders wordt voorgedragen – eenmaal in zijn/haar hoedanigheid van bestuurder en eenmaal in zijn/haar hoedanigheid van lid van de remuneratiecommissie – zal PME TEGEN de voorzitter van de remuneratiecommissie stemmen, zowel in zijn/haar hoedanigheid van voorzitter van de remuneratiecommissie als in zijn/haar hoedanigheid van bestuurder.

In het algemeen zal PME TEGEN het beloningsvoorstel van een onderneming stemmen, indien het betreffende beleid niet in lijn is met de *market best practices* en één of meerdere van de betreffende criteria daarin niet behoorlijk tot uiting komen.

5.4 Beloningsbeleid – procedure

Bij de vaststelling van het beloningsbeleid en de beloningspraktijk dient de onderstaande procedure in aanmerking te worden genomen:

- De raad van commissarissen (niet-uitvoerende bestuurders) is verantwoordelijk voor het opstellen van een beloningsbeleid voor de raad van bestuur (uitvoerende bestuurders), alsook voor de implementatie en resultaten van dat beleid.
- Het beloningsbeleid voor de RvB, alsmede eventuele wijzigingen daarop, worden door de algemene vergadering vastgesteld. Regelingen in de vorm van aandelen of rechten op het nemen van aandelen, alsmede eventuele wijzigingen in dergelijke regelingen, worden afzonderlijk ter goedkeuring aan de algemene vergadering voorgelegd.
- De RvC legt in het remuneratierapport verantwoording af over de implementatie en resultaten van het beloningsbeleid voor de RvB. Uit dit rapport blijkt op welke wijze de daadwerkelijke

betalingen gebaseerd zijn op het vastgestelde beloningsbeleid, zodat de algemene vergadering de implementatie van dat beleid kan controleren.

- Aan ondernemingen wordt geadviseerd om het remuneratierapport tijdens de algemene vergadering als afzonderlijk agendapunt in stemming te brengen. Indien de RvC dit nalaat, zijn de aandeelhouders daardoor niet rechtstreeks in staat om hun mening over de implementatie van het beloningsbeleid door de RvC te geven. In dat geval kunnen zij het rapport meenemen in hun stemgedrag inzake andere agendapunten, zoals het verlenen van decharge aan de RvC en de mogelijke (her)benoeming van individuele commissarissen.
- De RvC beoordeelt jaarlijks, mede op basis van de resultaten, of het beloningsbeleid voor de RvB nog bij de onderneming past. Minstens eenmaal in de vier jaar wordt dat beleid uitgebreid geëvalueerd, waarna de algemene vergadering tot voortzetting of aanpassing van het bestaande beleid besluit.

5.5 Aandelenregelingen

Stem VOOR brede, voorwaardelijk toegekende aandelenregelingen waar werknemers van profiteren in plaats van de directie en het hogere management.

5.6 Raadgevende stem met betrekking tot frequentie say on pay

Ten aanzien van de raadgevende stem met betrekking tot de frequentie van de *say on pay* zal PME voor jaarlijkse stemming stemmen.

5.7 Bezoldiging niet-uitvoerende bestuurders

De hierna te noemen richtlijnen zullen op basis van de beschikbare informatie worden toegepast op alle markten:

- Stem VOOR voorstellen tot toekenning van contante vergoedingen aan niet-uitvoerende bestuurders, tenzij de bedragen, vergeleken met andere ondernemingen in het betreffende land of de betreffende sector, excessief zijn.
- Stem in het algemeen TEGEN voorstellen voor de bezoldiging van niet-uitvoerende bestuurders als die op aandelen en/of op prestaties gebaseerde onderdelen bevatten. N.B.: Voor PME gaat het om op prestaties gebaseerde beloningen, bijvoorbeeld voorwaardelijk toegekende aandelen/opties. Indien de onderneming haar niet-uitvoerende bestuurders beloont door middel van aandelen in plaats van contanten (of een combinatie daarvan), zal PME vóór stemmen.
- Stem PER GEVAL over voorstellen waarbij de bezoldiging van niet-uitvoerende bestuurders en uitvoerende bestuurders is gebundeld in één besluit.
- Stem TEGEN voorstellen tot invoering van pensioenrechten voor niet-uitvoerende bestuurders.